

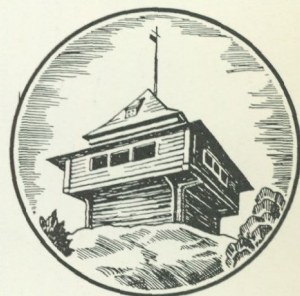
Fataburen 1976

Fataburen

Nordiska museets och Skansens
årsbok 1976

Fataburen

1976

Nordiska museets och Skansens årsbok

Redaktör: Magne Velure i samarbete med Bengt af Klintberg
och Reimund Kvideland

Pärmens färgbild: Möksuggor utanför ett fönster, akvarell
av Verner Molin. Tapeten är från Nordiska museets samlingar.

Tryckt hos Berlingska Boktryckeriet, Lund 1976
ISBN 91 7108 122 4

Nordiska museet och folkminnena

Mats Rehnberg

Nordiska museet och Skansen utgör sedan ett par generationer så välkända inslag i svenskt kulturliv att den stora allmänheten är mer eller mindre förtrogen med deras verksamhet. Eftersom det gäller museer, är det naturligt att institutionerna blivit mest kända genom sina mer åskådliga yttringar såsom utställningarna i museet eller husen och gårdarna på Skansen. Mindre påtagliga företeelser såsom mänskliga föreställningar, folklig dikt eller sed har väl av många förknippats med Nordiska museet och Skansen, men det har utan tvekan varit mindre känt, att Nordiska museet sedan ett sekel utgör en av de största och äldsta institutionerna även då det gäller den andliga delen av folkkulturen, det som sedan länge brukat kallas för folkminnena.

Ännu har förmodligen inte kunskapen helt försvunnit om hur de två i sin art ledande museerna skapats av en enda person, som i mer än ett kvartssekel kom att leda inriktning och verksamhet på ett sätt som alltså i viss utsträckning gör sig gällande. Det var som bekant den nästan legendariske Artur Hazelius (1833–1901). Vid en redogörelse för de andliga minnena ur den äldre folkkulturen är det av intresse att inledningsvis beröra museiskaparens inställning till detta kulturstoff. Ehuru Hazelius var född i Stockholm, kom han delvis att växa upp på landsbygden och därigenom från barnsben få personliga kunskaper både om stad och land. Det berodde på att hans fader, den kulturellt, politiskt och pedagogiskt intresserade officeren C. A. Hazelius (1797–1871), hörde till C. J. L. Almqvists kräts och ansåg att även de lantliga utkanterna av 1840-talets Stockholm ut-

gjorde en urban och olämplig miljö, varför barnen borde få uppväxa på landsbygden.

Till sin universitetsutbildning var Hazelius filolog med intresse för det svenska språket och dess inhemska anor. Både Viktor Rydberg och Fridtjuv Berg har betygat sin tacksamhet för den inspiration Hazelius gav dem i deras språkliga reformarbete. Under ungdomen rönt Hazelius viss påverkan från de fornordiska strömningarna under göticismen, vilket kan ha bidragit till att han till avhandlingsämne 1860 valde "Inledning till Havamal eller Odens sång". I intresset för dialekterna, inte minst dalmålet, påverkades Hazelius säkerligen av sin universitetslärare, gotlänningen Carl Säve (1812–1876), den förste professorn i nordiska språk vid Uppsala universitet. Av dialektforskarnas iver att besöka olika bygder inspirerades Hazelius till ett rikligt färdande, oavbrutet med öronen på spänn. I Halland kunde han roa sig med att notera en skjutspojkes könsbestämning av olika substantiv och liknande. Redan under studentårens fotvandringar i olika bygder röjdes hans uppmärksamhet för folksedernas särdrag.

Efter uppsalastudierna fortsatte Hazelius inte som forskare och universitetsman utan blev lärare i huvudstaden, i många levnadsskildringar ihågkommen som en lysande pedagog. Ett klart folkbildningsintresse gjorde sig gällande genom hans insatser vid tillkomsten av "Folkskolans läsebok" men även genom utgivning av öresskrifter för folket.

Artur Hazelius intresse för folkminnen tog sig tidigt många uttryck. Redan som student började han uppteckna folkliga visor, både bland herrarbetande dalkullor i

Stockholm och på olika håll i Dalarna. Han har senare någon gång klandrats för att han icke endast sökte ålderdomliga ballader utan även nedtecknade skillingtrycksvisor. Det är troligt, att han som student icke kunde skilja klart mellan olika visgener, men för modern visforskning ter han sig närmast som en föregångsman genom att han inte försmädde mindre ålderdomliga visor. Hazelius fortsatte med visupptecknandet ända till på 1870-talet, då museiarbetet kom att uppta all hans tid.

Även i olika folkbildningsskrifter röjdes Hazelius starka intresse för folklore. 1870 utgav han "Småskrifter för folket", nätta häften för 10 eller 15 öre. Man finner bland dem titlar såsom "Sägner om troll", "Sägner om jättar", "Sägner om tomtar", "Sägner om Necken", "Lekar", "Vallvisor och barnsång", "Gåtor och ordspråk" etc.

1872 reste Hazelius med bidrag från Svenska fornminnesföreningen genom Östergötland och Småland bl.a. för att undersöka runstenar. Men samtidigt sysslade han med upptecknandet av olika folktraditioner. 1899 har Hazelius uppgivit, att han kände en "allt starkare inre maning att därmed fortsätta". Han hade helt enkelt såsom Fredrik Böök 1923 framhållit "efter måttet av sina krafter – och de voro ansevärliga – påbörjat en insamling av de svenska folkminnena".

Man finner alltså, att ännu 1872, det år då Hazelius på allvar tog itu med insamlingsarbetet för Nordiska museet, var han sysselsatt både med den materiella och den andliga kulturen hos den svenska allmogen. Såsom denna framställning skall visa, kom denna helhetssyn att i generationer prägla Nordiska museets verksamhet och i viss utsträckning även den svenska akademiska undervisningen i hithörande ämnen.

Då Artur Hazelius 1873 i lokaler vid övre Drottninggatan i Stockholm öppnade sitt museum, som den första tiden bar namnet "Skandinavisk-etnografiska samlingen", utgjorde den nya institutionen ett helt privat initiativ, som krävde sin upphovsmans alla krafter. De museala insatserna, insam-

lingen av föremål, uppförandet av utställningar och icke minst finansieringen av den accelererande verksamheten kom helt naturligt så i förgrunden, att Hazelius insatser för folkminnena för en tid skenbart synes ha minskat.

Då 1880 institutionen omformats till en offentlig stiftelse med namn Nordiska museet, återupptog Hazelius med iver den publicistiska verksamhet, som han tidigare bedrivit vid sidan av museiverksamheten. Det blev i de talrika skrifterna, som hans intresse för folkminnena fick möjlighet att framträda. Typiskt är att då Hazelius startade skriftserien "Bidrag till vår odlings häfder" och själv 1882 utgav "Ur de nordiska folkens lif", utgjorde större delen av innehållet folkminnen och folkmusik. Bland medarbetarna återfanns pionjärer som N. M. Mandelgren, Eva Wigström och S. Grundtvig. I skriftens inledning berörde Hazelius viktiga principer vid insamling av sagor, sägner, folkvisor och folkmusik.

Även i den årsskrift, som började utkomma på 1880-talet intog folkminnena en markant plats; i vissa årgångar dominerade det folkloristiska stoffet helt.

Då på 1890-talet Skansen tillkommit, utgjorde detta friluftsmuseum – det första i sin art i världen – inte enbart en realistisk bild av bebyggelse i stad och på land, utan miljön bildade bakgrund för åskådliggörande av arbetsmoment i hemslöjd och hantverk liksom även för olika slag av folkminnen. En tid kring sekelskiftet var det den folkliga berättarkonsten på skilda dialekter som här fick en uppskattad tribun. I stugorna kunde man möta landsmålsberättare, vissångare och i alldeles särskilt hög grad spelmän. De sedvänjor som var knutna till olika årshögtider spelades likaledes upp på Skansen.

1. Artur Hazelius utgav på 1870-talet ett flertal småskrifter om olika folkminnen.

SÄGNER OM NECKEN.

ANDRA UPPLAGAN.

Småskrifter för folket, utgifna af ARTUR HAZELIUS.

7.

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

Pris: 10 öre.

Med hänsyn till det på 1970-talet nyvaknade intresset för folkmusik kan det förtjäna att påpekas de grundläggande insatser som härvidlag utförts genom Nordiska museet och Skansen. Redan på 1870-talet insamlades musikinstrument, på 80-talet publicerades folkmusik i noter i museets skrifter. Så tidigt som 1899 utgavs K. P.

Lefflers skrift "Om nyckelharpospelet på Skansen", senare följt av sådana böcker som Stig Walins "Die schwedische Hummel" eller Mats Rehnbergs "Säckpipan i Sverige". På 1950-talet företogs en omfattande undersökning av nyckelharpor, varvid det insamlade materialet kom till användning i Jan Lings grundläggande avhandling "Nyckelharpan" 1967.

Vid det första folklivsforskarmötet, som ordnades av Nordiska museet 1908, bildades Folkmusikkommissionen på förslag av den kände folkmusikinsamlaren Nils Andersson. Nordiska museet utgjorde länge bas för dess verksamhet, och det insamlade låtmaterialet förvarades till en början i Nordiska museets arkiv men överfördes till Musikhistoriska museet, då detta erhöll förstärkta krafter för utgivningen av det stora verket "Svenska Låtar". I Folkmusikkommissionen ingick alltid forskare från Nordiska museet.

Särskilt lämpade sig Skansen för framförande av folkmusik, antingen i de olika gårdarna i musikens ursprungliga miljö eller vid större högtider utomhus. Sedan Zorn 1906 genom spelmansstämman i Gesunda väckt intresse för folkmusiken som konstform, skedde det formella genombrottet vid den första stora stämman 6–8 augusti 1910 på Skansen, varvid icke mindre än 66

2. Spelmannen Per Nilsson Dahlberg (1838–1920) i Nymö deltog i 1910 års betydelsefulla spelmansstämma på Skansen. Genom att alla spelmän vid detta tillfälle fotograferades har många storspelmän från förra seklet räddats i bild. Utklädsel i folkdräkt förekom vid detta tillfälle icke hos flertalet spelmän. Foto Nordiska museet.

3. Under pseudonymen "Jödde i Göljaryd" framträdde journalisten K. P. Rosén (1855–1900) under 1890-talet på Skansen som en mycket uppskattad berättare av folkliga historier. Foto Nordiska museet.

spelmän deltog. Märkligt nog skedde vid detta tillfälle fonografinspelning, varför de då uppträdande spelmännen nu kunnat göras levande på grammofonskiva på 1970-talet. Det är den äldsta folkmusik vi kan höra klinga. Under årtiondenas lopp följde så otaliga större och mindre spelmansstämmor på Skansen. Sommartid samt på söndagar erbjöds alltid folkmusik där och eliten av landets spelmän har där framträtt.

Det skulle kunna sägas, att Zorn som efterträdare i intresset för folkmusiken fick Bror Hjorth, som från 1950-talets början på Skansen lät utdela den s.k. Gås Andersmedaljen till någon spelman som utvalts av en spelmansnämnd. Nordiska museet lät även utge Bror Hjorths lilla skrift "Folkmusiken och konsten" 1954.

Vid början av 1940-talet utsände museet ett antal frågelistor om spelmännen och deras verksamhet och insamlade på detta sätt tusentals sidor viktiga traditionsuppgifter som just nu hör till det mest efterfrågade arkivmaterialet från en intresserad allmänhet, föreningar av olika slag m.fl.

Då Hazelius vid slutet av 80-talet fick möjlighet att knyta olika medarbetare till verksamheten, återfinns i den första uppsättningen några personer, som skulle komma att göra ytterst betydande folkloristiska insatser. Dit hörde konstnären Nils Edvard Hammarstedt (1861–1939), prästson från Uppland.

Hammarstedt hade inspirerats av Viktor Rydbergs forskningar i nordisk mytologi men attraherades senare av Wilhelm Mannhardt och James Frazer. Både för den vetenskapliga folkkulturforskningen vid Nordiska museet och för folkloristiken i vårt land har Hammarstedt räknats som något av en grundläggare. Han uppehöll en

4. Nils Edvard Hammarstedt vandrar med bygdens ungdom ut till en gammal källa trefaldighetsafton 1908 i Lövmarken, Söderbärke, Dalarna. Foto Nordiska museet.

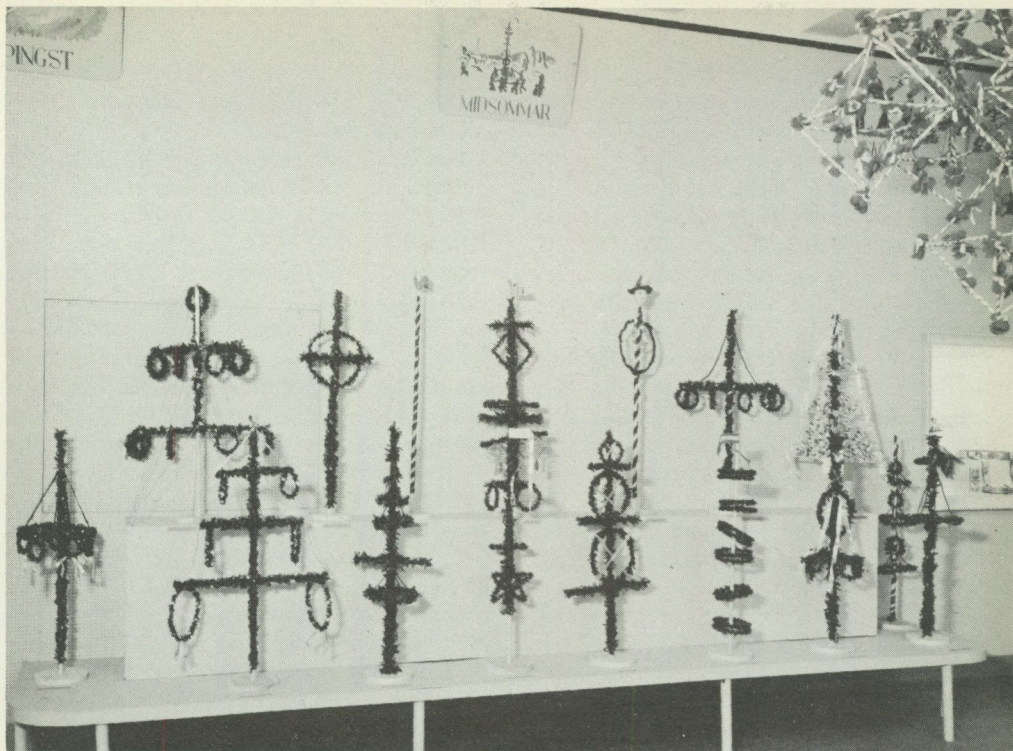

5. Under början av 1900-talet fanns en permanent utställning om "Folktrö och folksed", uppbyggd av N. E. Hammarstedt, som även utgav en uppmärksammas beskrivning till utställningen i bokform. Foto Nordiska museet.

livlig brevväxling med samtida folklorister i Europa och hans brevsamlingar utgör viktiga lärdomshistoriska källor, som ännu ingalunda utnyttjats efter förtjänst. Under mer än ett tredjedels sekel framställde han tusentals litteraturexcerpter, som ställts till forskningens tjänst under inspektion av professorn i folklivsforskning vid Stockholms universitet. Detta material ingår nu i Nordiska museets stora folkminnesarkiv, ett av de äldsta och största i sin art i Norden. Det kan sägas vara uppbyggt av Hammarstedt 1905 på den grund som lagts av Hazelius. "Arkivet för svensk folksed och folktrö" var dess första benämning, som 1913 ändrades till "Arkivet för svensk folklivskänedom". Detta var den första arkivavdelning som genom excerpering erhö

en praktisk realgruppering av det ofantliga stoffet. Ännu i årtal efter det att Hammarstedt pensionerats kallades samlingarna i dagligt tal "Hammarstedtska arkivet". Detta äldre arkiv omfattade omkring 30 000 foliosidor. Sedan 1945 har beteckningen "Folkminnessamlingen" använts.

Sedan Nordiska museets stora byggnad på Djurgården öppnats för allmänheten 1907 önskade museet även markera sin ställning som central forskningsinstitution, och 1908 inbjöds vetenskapsmän från hela Norden till det första mötet för svensk folkkunskap, ett initiativ som lett till att folklivsforskarmöten allt sedan dess växelvis hålles i de olika länderna. Hammarstedts centrala ställning framgick av att han var detta mötes vetenskapliga sekre-

6. "Årets fester" var en tillfällig utställning 1951, anordnad av Albert Eskeröd. Foto Nordiska museet.

rare. Bland de folkloristiska föredragshållarna märktes J. A. Lundell och C. W. von Sydow samt givetvis Hammarstedt.

Denne representerar på ett märkligt sätt i sin person det folklivsintresse, som blomstrade bland målarna i Düsseldorf, där han själv utbildades på 1880-talet. Men hos honom ledde detta intresse till en forskning, som gjorde honom till hedersdoktor vid Uppsala universitet redan 1907.

Till Hammarstedts betydelsefulla museala insatser hör inrättandet av en permanent utställning om "Fornetro och folk-sed", vilken fick särskild betydelse genom en utförlig katalog 1920.

Senare har stora tillfälliga utställningar om julfirande samt om årsfester ordnats av Sigfrid Svensson och Albert Eskeröd. Den

7. "Folklig läkekonst", tillfällig utställning i Nordiska museet 1957. Foto Nordiska museet.

senare har även ansvaret för utställningen "Folklig läkekonst".

1891 anställdes Louise Hagberg (1868–1944) vid museet och blev efter hand Hammarstedts främsta medarbetare, som likt sin lärare helt kom att ägna sig åt folkloristisk forskning. Mest känd är hon för det stora arbetet "När döden gästar", vilket troligen bidrog till att hon utnämndes till hedersdoktor vid Uppsala universitet 1942. Det är icke utan intresse att konstatera att hedersbetygelserna för de folkloristiska forskningarna kom från Uppsala universitet och icke från Stockholms.

1898 knöts värmlänningen Nils Keyland (1867–1924) till Nordiska museet, där han på ett för institutionen typiskt sätt ägnade sig både åt materiell och andlig kultur. På det senare fältet har han blivit särskilt känd för de rika materialpubliceringarna under titeln "Julbröd, julbockar och Stafanssång" 1919. I Skansens programblad skrev Keyland 1905–1920 ett 20-tal smärre artiklar om folkminnen och folkmusik. Keyland hörde även till folkmusikforskarna och utgav 1901 "Vermländska låtar". Under de 18 år Keyland tjänstgjorde på Skansen utförde han viktiga insatser för folkmusiken. Han var även sedan 1908 en mycket aktiv medlem av Folkmusikkommissionen.

Sune Ambrosiani (1874–1950), som strax efter sekelskiftet kom till museet, publicerade redan 1898 "Folkloristisk mosaik" och påverkades en tid av de Mannhardtska idéerna. Mytologi, folkseder och magi är några av de områden på folkminnesforskningens fält, där han gjorde insatser.

Då Nils Lithberg (1883–1934) 1912 anställdes vid museet hade han sedan ett halvt årtionde nästan årligen medverkat i årsskriften med uppsatser om folksed och folktro, trots att han formellt var fil. dr i arkeologi.

Lithberg blev 1919 den förste professorn i Nordisk och jämförande folklivsforskning vid Nordiska museet med undervisning vid Stockholms universitet. I de planer som under hans ledning uppdrogs för ämnets innehåll ingick även folkminnen vid sidan

av den materiella och sociala kulturen. Under Lithbergs tid som ämnesprofessor krävdes att eleverna skulle framlägga uppsats såväl inom folkminnesforskning som inom materiell kultur.

Genom Lithbergs förmedling kom vid början av 1920-talet folkhögskolläraren från Brunnsvik och kulturjournalisten Ernst Klein (1887–1937) att knytas till museet. Han blev senare mest känd som den förste museilektorn icke bara i Norden utan i Europa. Klein hade många strängar på sin lyra. Eftersom han var museilektor föll en myckenhet populärvetenskapliga uppgifter på hans lott, men i hans författarskap återfinns också viktiga bidrag rörande folklig tro och rit. Särskilt känd har Klein blivit som en kritisk och nydanande forskare rörande folklig koreografi. Han övertog efter Keyland ansvaret för folkmusiken m.m. på Skansen.

Bland de unga vetenskapsmän som på 1920-talet började sin bana vid Nordiska museet hade både Gösta Berg och Sigfrid Svensson i sina examina folkminnesforskning för landets enda lärare i denna disciplin, docenten C. W. von Sydow i Lund. Redan 1919 publicerade Berg sitt första folkloristiska opus och har senare främst lämnat bidrag till belysning av folksederna vid sidan av en mångfald andra ämnen. Sigfrid Svenssons första vetenskapliga uppsats 1922 gällde sägner. Efter ett halvsekel skulle hans bibliografi komma att innehålla mer än ett 70-tal artiklar, uppsatser eller böcker berörande olika slag av folkminnen.

1926 knöts Sam Owen Jansson till museet. Hans djupgående kalendariska forskning förde honom i kontakt med folkminnen kring årsfester. Av betydelse var även de bibliografier över svensk folkminneslitteratur från 1930-talets början som S. O. Jansson publicerade i tidskriften Folkminnen och folktankar.

Att Nordiska museet icke väjde för att rekrytera goda medarbetare från utpräglad folkloristiska institutioner har det givits flera exempel på. 1930 hämtades sålunda sedermera professorn John Granlund från Västsvenska folkminnesarkivet i Göteborg

8. "Gamml jul" var en utställning som 1941 fyllde hela den stora museihallen, från vilken Livrustkammaren under andra världskriget var evakuerad. Utställningen ordnades under ledning av Sigfrid Svensson. Foto Nordiska museet.

och 1937 sedermera docenten Albert Eskeröd från Folkminnesarkivet i Lund. Genom att de knöts till speciella uppgifter i museet, kom deras verksamhet i hög grad att gälla materiell och social kultur, men bägge har publicerat många betydelsefulla folkminnesstudier. Eskeröds avhandling, "Årets äring" om föreställningar och seder i samband med skördearbete utgör ett klassiskt verk, präglad av psykologisk och sociologisk syn.

1937 anställdes även den folkloristiskt inriktade uppsaladocenten Gunnar Granberg, främst för att ansvara för det folkloristiska arkivet, som efter Hammarstedts avgång saknat önskvärd tillsyn. Hans förhållandevis korta tjänstetid innebar en viktig översyn över de folkloristiska samlingarna.

Då Granberg trädde i Nordiska museets tjänst, hade det ordnats så att han skulle bedriva akademisk undervisning i folkminnesforskning vid dåvarande Stock-

holms Högskola 1937–1940. De stockholmsstuderande, som önskade medtaga folkminnesforskning i examen, måste avlägga tentamensprov för C. W. von Sydow vid Lunds universitet.

Då vid 1930-talets slut Mats Rehnberg trädde i museets tjänst, föll det bl.a. på hans lott att fullfölja Ernst Kleins insatser rörande folklig koreografi och folkmusik. Senare kom han bl.a. att publicera ett flertal arbeten om folkdikt och folksed.

För de folkloristiska samlingarna blev Carl-Herman Tillhagens verksamhet av största betydelse. Han hade genom Gunnar Granberg knutits till museets fältundersökningar och undervisningsverksamhet på 1930-talet och kom 1946 att erhålla överinseende över Folkminnessamlingen. Genom att han samtidigt för museets del ledde arkivarbetena kom successivt ett utomordentligt omfattande excerperingsarbete att under en följd av år bedrivas under Tillhagens ledning. Excerpterna gjordes ur

9. Carl-Herman Tillhagen bland zigenarvänner. Foto Nordiska museet.

10. Från Nordiska museets Folkminnessamling 1976. Denna sal inrymmer det topografiska arkivet, där avskrifterna ordnats efter landskap och socken. Foto Nordiska museet.

museets uppteckningsmaterial, böcker, tidskrifter samt efter otryckta samlingar i andra folkloristiska arkiv. Härigenom är Nordiska museets folkminnessamling unik icke bara i Norden utan i Europa. Antalet excerpter beräknas överstiga 900 000, indelade efter c:a 20 000 slagord eller rubriker.

Som föreståndare för Folkminnessamlingen efterträdde Carl-Herman Tillhagen 1973 av universitetslektor Bengt af Klintberg, vilken i sin tur fick Magne Velure till efterträdare 1974.

Originalmaterialet i Folkminnessamlingen består huvudsakligen av två typer av källor: uppteckningar som utförts i fältet av forskare eller dessas biträden samt frågelistsvar, som insänts av särskilt kunniga lekmän. I över 70 år har Nordiska museet härigenom insamlat hundratusentals sidor skildringar av folklivets olika sidor. Den första frågelistan gällde jultraditioner och utsändes av N. E. Hammarstedt 1905. Särskilt systematiserad blev denna verksamhet från mitten av 1920-talet. Samarbetet med lekmän i olika bygder har emellertid alltid utmärkt Nordiska museet. Ofta har Artur Hazelius synpunkter 1881 på betydelsen härav blivit citerade under tidernas lopp.

För dessa källors upptäckande och förrådens insamling har jag med glädje bland mina medarbetare upptagit både män och kvinnor ur allmogens och hantverkarnas led. Flere af dem hafva varit trogna och ofta insigtsfulla skaffare av handgripliga minnen från forna tider, som Nordiska museet gömmer. Andra hafva redan visat att de äfven på det litterära samlingsfältet kunna blifva goda hjälpare. Jag kan här ej undertrycka den anmärkningen, att vigten af en sådan de olärdas medverkan, långtifrån så uppskattas, som vederborde. Det är dock visst, att mången äfven utan fackstudier, men med begäfnig och klart omdöme kan, hälst med någon ledning, göra forskningen ovärderliga tjänster. Och vi borde lära oss skatta hänförelsen för en idé lika högt, då hon ter sig hos den fattige smeden eller snickaren, hvilka undan släggan eller hyfveln rycka en del af sin dyrbara tid för att tjäna vetenskapens syften, som då hon uppenbarar sig hos den med samma vetenskaps alla hjälpmedel utrustade lärde.

Det torde aldrig tidigare förekommit att lekmännens medverkan så starkt framhållits som i detta uttalande. I över ett sekel har nu Nordiska museet fortsatt denna linje från Hazelius dagar.

Av de omkring 425 frågelistor, som under ett halvsekel utsänts, har 131 gällt folketro och folksed, 26 folkdikt, 21 folkmusik och folkdans. Dessutom har stora samlingar material inkommit i samband med tävlingar och rundfrågor från tidningar, radio etc. En omfattande samling tidningsklipp ingår likaledes i Folkminnessamlingen.

Denna har under årens lopp inrymmts i olika utrymmen i museets arkiv. Sedan Institutet för folklivsforskning tillkommit 1941, flyttades den akademiska föreläsungsverksamheten och seminariet från den stora salen vid södra gaveln i hallpla-

net till Villa Lusthusporten på andra sidan Djurgårdsvägen. Utrymmet övertogs av Folkminnessamlingen, men trångboddheten inom museibyggnaden medförde att samlingen 1970 flyttades till myntverkets lokaler Norr Mälarstrand 6.

Nordiska museets folkminnessamling utgör en central institution av största vikt för den folkloristiska forskningen, främst i Norden men även inom vidare områden. Dess samlingar betjänar i stor utsträckning den akademiska undervisningen i etnologi särskilt europeisk, främst vid Stockholms universitet men i viss utsträckning även vid landets övriga universitet. Det allt mer växande intresset för folkkultur har medfört att samlingarna i icke oväsentlig grad utnyttjas av massmedia, folkrörelser och enskilda.

Summary

The Nordiska Museet and the study of folklore

The Nordiska Museet and the Skansen open-air museum have for some generations been well-known features in Swedish cultural life, through the exhibitions in the Museum and in the houses and buildings at Skansen. The Nordiska Museet has also for a century been one of the largest and oldest institutions as regards the spiritual part of popular culture.

The two museums, each a leader in its field, were created by one man, Artur Hazelius (1833–1901). By his university training Hazelius was a philologist, interested in the Swedish language and its dialects. Already as an undergraduate Artur Hazelius began to record traditional songs and ballads. For modern ballad research he has been a pioneer by writing down both medieval ballads and other less ancient songs. In 1872 Hazelius toured Östergötland and Småland to look at runic stones, and at the same time he was engaged in recording various popular traditions. We thus see that Hazelius, at the same time as he gathered material for the Nordiska Museet, was also concerned with the spiritual culture of the Swedish peasants. This holistic view was to characterise the

activities of the Nordiska Museet for generations.

When Artur Hazelius in 1873 opened his museum, "The Scandinavian Ethnographical Collection", this was a private venture. In 1880 the institution was reorganised as a public foundation by the name of the Nordiska Museet. Hazelius then resumed his authorship and his interest in folklore appeared. He started the "Bidrag till vår odlings häfder" ("Contributions to the history of our culture") series, and in 1882 he himself published "Ur de nordiska folkens lif" ("From the life of the Nordic peoples"), where most of the contents consist of folklore and folk music.

In the 1890s Skansen was created. This open-air museum – the first of its kind in the world – gave a realistic picture of houses and buildings in towns and in the country and formed the background for illustrating handicrafts and craftwork, as well as for folkloristic activities. In the houses dialect story-tellers, ballad singers and folk musicians could be met with.

Skansen was particularly suitable for folk music. The first great meeting took place on

August 6-8, 1910. On that occasion phonograph recordings were made, and the musicians who then performed have been transferred on gramophone records in the 1970s. It is the oldest Swedish folk music we can listen to.

In the early 1880s Hazelius was enabled to engage co-workers in his activities, some of whom were to make significant contributions to folklore. One of them was the artist Nils Edvard Hammarstedt (1861-1939). He has been seen as something of a founder, both of the scientific folk culture research at the Nordiska Museet, and of folkloristics in our country. For more than a third of a century he produced thousands of excerpts from literature. These are now part of the folklore archives of the Nordiska Museet, which may be said to be built up by Hammarstedt in 1905 on the foundation laid by Hazelius. In time the immense material was excerpted and grouped by subject. Since 1945 this department has been designated "Folkminnessamlingen" ("The Folklore collection").

In 1891 Louise Hagberg (1868-1944) was engaged, who in time became Hammarstedt's chief assistant. She is best known for her great work "När döden gästar" ("When death is visiting"). In 1898 Nils Keyland (1867-1924) joined the Nordiska Museet. He is especially known for publications of material concerning Christmas bread, Christmas goats and Staffan songs. Keyland was also a folk music researcher and in 1901 he published a collection of tunes from the province of Värmland. In 1912 Nils Lithberg (1883-1934) was employed. In 1919 he became the first professor of Nordic and comparative folk-life research, teaching at the University of Stockholm. In the early 1920s Ernst Klein (1887-1937) joined the Museum, later better known as the first museum lecturer in Europe. He became particularly wellknown as a researcher of folk choreography. Gösta Berg and Sigfrid Svensson, who both started their

career at the Nordiska Museet in the 1920s, for their examinations in folklore research had the only teacher in this discipline in the country, C. W. von Sydow. In 1926 Sam Owen Jansson was engaged at the Museum. His comprehensive calendar researches brought him into contact with folklore connected with annual festivities. Many able workers from typical folkloristic institutions were now recruited. In 1930 John Granlund, later professor, was taken from the Folklore Archives of Western Sweden in Göteborg, and in 1937 Albert Eskeröd, later docent, from the Folklore Archives of Lund. In 1937 Gunnar Granberg, docent at Uppsala and interested in folklore, was engaged, primarily to take charge of the folklore archives, which after the retirement of Hammarstedt had lacked the required supervision. When Mats Rehnberg took up his post with the Museum at the end of the 1930s, it became his task to follow up Ernst Klein's work on popular choreography and folk music.

For the folklore collections, Carl-Herman Tillhagen's activities had the greatest importance. In 1946 he was given the task of supervising the collections. A comprehensive excerpting work was initiated. The excerpts were made from the Museum's recorded material, books, magazines, and from unpublished collections in other folklore archives. This has made the folklore collection of the Nordiska Museet unique in Europe. The original material consists of two types of sources, recordings made by researchers and those sent in by knowledgeable amateurs. For over 70 years the Nordiska Museet has thus gathered hundreds of thousands of pages containing descriptions of the various features of popular life. Of the 425 questionnaires distributed from the Nordiska Museet over half a century, 131 have related to folk beliefs and customs, 26 to oral literature and 21 to folk music and folk dance.

*Mats Rehnberg, Ph. D.
Professor of Ethnology,
University of Stockholm, Sweden.*